

LARS MYLIANDERS KYRKOHERDETID FÖRSAMLINGSDELNINGEN ÅR 1654

Efter Sven Laurentii död söktes kyrkoherdetjänsten på Södermalm av **Laurentius Matthiae Myliander**, som också blev utnämnd. Den vidsträckta och brokiga Söderförsamlingen, som vid denna tid gick in i det skede av sjudande expansion, som skildrats i det föregående, fick därmed som ledare en verklig kraftkarl av imponerande resning. Icke utan skäl har Myliander kallats »**en av 1600-talets jätteskepnader**». Han tillträdde tjänsten året efter slaget vid Lützen och kvarstod till sin död vid 94 års ålder, två år efter Karl XI:s regeringstillträde. Hans ämbetstid, som alltså omfattar 41 år, är den längsta i Maria församlings kyrkoherdelängd och sammanfaller med en av de viktigaste brytningsskedena i dess historia. Lars Myliander är den förste av Marias kyrkoherdar, vars personliga kontur avtecknar sig i hans verksamhet och även den förste, vars drag bevarats till eftervärlden.

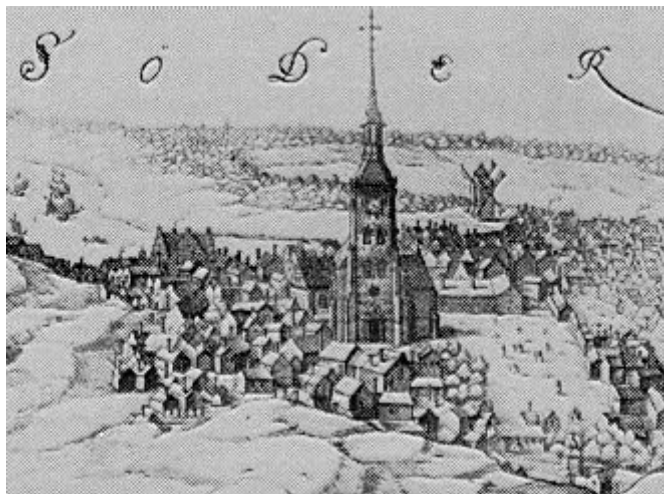
Om Mylianders tidigare biografi är icke mycket känt. Med tanke på hans nästan otroliga vitalitet ännu vid slutet av sin kyrkoherdetid, kunde man vara frestad att sätta i fråga uppgiften - grundad på en anteckning på hans porträtt - att han var född redan i augusti 1580. Någon befogad anledning därtill föreligger dock

knappast. Hans näst äldsta barn föddes omkring år 1614, och redan i Gerhard Stalhoffs resebeskrivning från 1660 kallas kyrkoherden i Maria »Herr Lauritz» en gammal man.

»Gud bättre mig, fattige prästman, uti vilken olycksalig stund jag är kommen på Södermalm», suckade Myliander, sedan han innehåft sitt ämbete i något tiotal år - han tänkte på sina ekonomiska villkor. Otivvelaktigt hade dessa i vissa avseenden förändrats till det sämre under hans första kyrkoherdetid. Befolkningssiffran hade stigit, men prästjorden, som tidigare omfattat ett betydande område kallat Åkermyran, sträckande sig från sluttningarna kring Fatburssjön fram mot nuvarande Hornsgatan, hade väsentligt reducerats genom gaturegleringen i början av 1640-talet. Avkastningen av prebendet, som utgjordes av kyrkotiondet från Skanela socken i Seminghundra härad, gav heller icke lika mycket nu som tidigare. Om lägerstads pengarna eller likstolarna, som de populärt kallades, skulle tillfalla själasörjaren eller kyrkoherden i den församling, där begravningen skedde, var också en ömtålig fråga på Södermalm, där det bodde

åtskilliga tyskar och finnar. Slutligen kunde det sättas i fråga, om icke adelsmännen och borgarna i staden borde betala tionde för de fattiga tjänare, som skötte om deras gårdar och täppor på Södermalm och bodde där.

Söder kallar Myliander en utfattig församling, där det fanns en myckenhet folk men »förmögenhet fattas». Han åberopar, att han vid utnämningen tillförsäkrats samma villkor som sina företrädare. Nu hade han förlorat de åkertäppor, som skänkts till kyrkan av fromma människor; till gället hörde nu ingen jord, »där man kunde så en tunna säd eller två att föda sina fattiga svin och kreatur vid».

Maria kyrka 1647 från Skinnarviksberget

Tydligen var det också ekonomiska synpunkter, som i första rummet blevo bestämmande för den ståndpunkt, som Myliander intog till den viktigaste frågan under hans kyrkoherdetid, nämligen om församlingsdelningen. Egentligen borde denna fråga ha legat ovanligt väl till för en snabb och friktionsfri lösning. Att den starka folkökning på Södermalm, som ägt rum under decennierna före seklets mitt, krävde en uppdelning av den också till omfånget otympliga, hela malmen omfattande församlingen låg i öppen dag. De lämpliga riktlinjerna för en delning lågo också nära till hands. Den redan geografiskt starkt markerade mittaxeln över Södermalmslandet anvisade en mycket naturlig gränslinje. En ny församlingsbildning kunde osökt anknytas till den kultplats, som redan under medeltiden hade uppstått på den östra delen av

malmen; visserligen hade **Sturekapellet** där fått förfalla, sedan gudstjänsten på 1620-talet flyttats över till den nybyggda Maria kyrka. Vad som komplicerade frågan voro olika intressebetsättningar av både personlig, administrativ och kyrkopolitisk art. Tack vare att en starkare vilja också var med i spelet, kom en lösning dock till stånd efter de naturligt givna förutsättningarna.

Initiativet, som skulle föra frågan fram till ett avgörande, kom i början av juli 1654 från ett antal intresserade borgare, boende i »Stockholms södra förstad och östra kvarteret». I en uppsatt skrivelse befullmäktigade de sin förtroendemann, Johan Hansson Höök, att på samtligas vägnar söka utverka hos konungen och det andliga ståndet »tillsägelse och lov till att reformera, upprätta och utvidga det förfallna Sturekapellet darsammastädes och därtill en kyrkoherde och själasörjare, den vi vele och kunna att ernära, äska och fordra»; som motivering hänvisades till den nu rådande trängseln i Maria kyrka.

Att aktionen, som alltså från de intresserade församlingsbornas sida till att börja med icke tycks ha åsyftat ett nytt kyrkobygge, sattes i gång just vid denna tidpunkt, någon månad efter tronskiftet, var säkerligen ingen tillfällighet. Det är väl troligt, att frågan hörde till dem, som **Karl X Gustav** fått ärva av sin företrädare, men personligen var han tydligen också starkt intresserad av saken; det ligger nära till hands att i detta sammanhang tänka på hans senare storvulna plan för hela Söders omgestaltning. Mycket tyder på, att konungen bundit sig på förhand icke bara i sakfrågan utan också i fråga om personvalet.

Redan den 19 augusti utfärdades, under Lars Canterstens kontrasignation, två kungl. brev, som kunna betraktas som de konstituerande dokumenten för den nya Söder-församlingen. I det ena gav konungen tillstånd åt invånarna »uti östra delen och Sturekvarteret på Södermalm», att bygga en kyrka på kapellkyrkogården samt överlämnades åt dem kapellet och hela kyrkogården; samtidigt tillerkändes den nya församlingen rätt att hålla egen kyrkoherde samt att välja kyrkvårdar och sexmän. Genom den andra kungaskrivelsen anmodades överståhållaren att assistera borgarna på Södermalm i det nya kyrkobygget samt uppdrogs åt honom att tillsammans med magistraten avgränsa den nya församlingen, »läggandes så många gårdar där till den kyrkan, som I prövar bäst och likast».

Genom ett kungl. brev av den 29 augusti gavs tillstånd för den nya församlingen att i städerna och på landet söka hjälp till det nya gudshusets uppbyggande, varjämte konungen tillkännagav sitt beslut att ge den nya kyrkan namnet **Katarina** »efter vår saliga högtärade kära Fru Moder hög, lovlig i åminnelse».

Fördelningen av den s.k. södra förstaden emellan Maria och Katarina församlingar fastställdes genom ett kungl. brev av den 4 oktober 1654. Det föreskrevs här »att till Catharinae kyrka skall lyda och lända alla de, som bo på östra delen av malmen, räknandes ifrån Mälaren vid Götgatans begynnande och hela strecket uppför till Högstbergsgatan, där fremledne camrerens Olof Anderssons gård är belägen på den ena sidan, och på det andra hörnet, där den avlidne båtsmannens Berendt Erikssons efterleverska nu bor gent över Peter Booms och Sten Erikssons gårdar, följandes så benämnde Högstbergsgatan, jämväl inneslutande kvarteret Nederlandet kallat, så mycket som intaget är, och intill Fatburn, att sal. dokt. Johannes Botvidi gård skiljer och lämnas till S. Mariae kyrka; sedan tvärt över Fatburn, där kvarteret Holmen och Bryggian benämnd belägen är, vilka tillika med hela östra (delen) skola ovanbemälde Catharinae kyrka tilllyda».

Den första avstyckningen från Maria församling var därmed genomförd, och den andra i ordningen av Södermalms församlingar hade kommit till. Under en kortare övergångstid fick det gamla Sturekapellet, som reparerades och försågs

med en provisorisk tillbyggnad, tjänstgöra som Katarina församlingskyrka. Grunden till den nya kyrkobyggnaden började läggas i april 1656.

Katharina forna kyrka. Teckning 1654-1660

Det stora verket, har det mycket betecknande sagts, skred framåt långsamt som ett katedralbygge. Först i mitten av 1690-talet stod Katarina kyrka, Jean de la Vallees mästerverk, »en härlig och i sanning präktig byggnad», för att tala med Erik Dahlbergh i huvudsak färdig såväl till det yttre som det inre.

Både vid församlingsdelningens genomförande och för kyrkobyggets igångsättande hade Karl X Gustavs personliga intresse för saken spelat en avgörande roll. Antagligen hade den kyrkliga nyordningen ingått som ett led i de vidare planer på en omgestaltning av hela Södermalm, som togo fast form några år senare.

På försommaren 1658, kort innan tanken på ett nytt fälttåg mot Danmark mognade hos Karl X Gustav, var Jean de la Vallee kallad till Göteborg. Överläggningarna där mellan konungen och hans betrodda arkitekt resulterade i ett storstilat projekt, som, om det hade blivit genomfört, skulle ha förflyttat huvudstadens centrum till Södermalm och helt förändrat denna stadsdels struktur och fysionomi. I en för de la Vallee den 3 juni utfärdad instruktion anbefalldes han att i stor skala avmäta hela Södermalm med dess berg, dalar, sankar ställen och alla particulariteter; därefter skulle han tillsammans med generalkvartermästaren Johan

Wärnskiöld utarbeta en dessein på »ett kongl. slott och residens med däruti hörige apparter, så och våningar till collegierne, såsom och uppå en arsenal eller tyghus», samt i övrigt fördela malmen i kvarter och gator, »att med tiden bliva bebyggt och fortifierat, så mycket som orten och situationen bäst kan medgiva»

Denna storvulna arkitektdröm, värdig den svenska stormaktstiden, kom att stanna på papperet genom konungens död två år senare. Kvar står Katarina kyrka som ett värdigt minnesmärke över Karl X Gustavs levande intresse för den södra delen av sin residensstad.

Den motsättning mellan prästerliga och kommunala intressen, som klart avtecknat sig i frågan om församlingsdelningen, var en stark anledning till irritation under Mylianders hela kyrkoherdetid. Något annat var knappast heller att vänta, då

kyrkans alla ekonomiska och praktiska angelägenheter enligt tidens uppfattning skulle ligga under magistratens insyn och församlingschefen å andra sidan var en så dominant och viljekraftig personlighet som Myliander, vilken svårligen ville finna sig i att icke vara herre i eget hus.

Magistratens främste representant inom församlingsledningen var kyrkoinspektoren, vars ämbete först med 1650-talet framstår med mera klara konturer. Uppdraget innehades då av rådmannen **Johan Larsson Laurinus**, släkten Laurins stamfader, av allt att döma en man av samma viljekraftiga typ som kyrkoherden. Antagligen var Laurinus den första kyrkoinspektoren i Maria församling; formellt grundade sig hans uppdrag på bestämmelsen i Gustav Adolfs privilegiebrev, att »en av rådet i staden» skulle ha uppsikt över den ekonomiska förvaltningen. Vid kyrkoinspektorens sida stodo kyrkvårdarna, också de vid denna tid magistratsvalda och upptagna i stadens ämbetsbok, två eller tre till antalet.

Redan några år efter sitt tillträde opponerade sig Myliander mot att han mot sin vilja blivit påtvingad en kyrkovård, Daniel Larsson, som nu gjorde honom stort förtret. Magistraten tillmötesgick denna gång hans önskan, att Larsson skulle ersättas med den tidigare kyrkovärden Erik Eriksson, den utomordentliga kraft, som gjort sig så högt förtjänt vid kyrkobygget. Sedan Eriksson tillsammans med Anthoni Hansson fungerat t.o.m. 1642, återkom emellertid Daniel Larsson som kyrkovård, nu med Jacob Feif, bryggareålderman av ett något koleriskt temperament, och Jacob Elbfas, den bekante konterfejaren, som kolleger; den sistnämndes ämbets tid kom att inskränka sig till ett år.

Mylianders misstro mot Daniel Larsson var tydligen icke obefogad. Kyrkvårdarnas viktigaste uppgift var att ha hand om uppörd och utgift; brukligt var, att den ene - för att begagna Laurini karakteristik vid ett tillfälle - skulle »vara som en bokhållare och anteckna inträdena» och den andra tjänstgöra som kassör. Räkenskaperna inlämnades för revision till stadens justitiekollegium, och prästerskapet hölls helt utanför den ekonomiska förvaltningen. Systemet, som givetvis var både opraktiskt och orimligt, hade vid ett tillfälle påtalats av ärkebiskopen. Myliander hade då vitsordat, att hans församling en gång begärt hos borgmästare och råd att få ta del av räkenskaperna men avspisats med att det kommer dem intet vid. Att missförhållanden nu avslöjades bör ha gett en viss tyngd åt de prästerliga synpunkterna på frågan.

Mot Daniel Larssons förvaltning riktades i mitten av 1650-talet allvarliga anmärkningar. Även om han klarade sig någorlunda helskinnad ur den rättegång, som kom till stånd, var det dock åtskilligt komprometterande, som kom i dagen. Från anklagelsen att ha försnillat två av kyrkans kladdböcker, förda av den tidigare klockaren, vars änka Daniel Larsson äktat, friade han sig genom ed. Den märkliga nedgång i kollekterna, som inträtt efter hans tillträde som kyrkovård, kunde han heller icke ställas till ansvar för. Däremot dömdes han ersättningskyldig för vissa smärre poster.

Vid samma tid var Daniel Larsson - närmast som representant för sin hustru - invecklad i en annan tvist, som låg på ett helt annat plan. Det rörde sig om en av de för tiden vanliga konkurrenserna om bänkrum i kyrkan, som alltid på ett särskilt sätt engagerade den sociala rancunen med allt vad det drog med sig av avundsjuka, trätgirighet, för att icke tala

om direkta handgripligheter i stormaktstidens råbarkade maner. Det lika banala som tidstypiska intermezzot får ett visst principiellt intresse, då det utvecklade sig till en kompetensvist mellan konsistoriet och magistraten. Ursprunget till det hela var, att Laurinus som kyrkoinspektör hade flyttat borgaren Lars Johanssons hustru ur hennes bänk, där hon hade svårt att hålla grannsämja, till den bänk, där Daniel Larssons hustru satt; den förra platsen upplät han i stället åt Jacob Elbfas hustru. Saken komplicerades sedan, genom att en av kyrkvårdarna självrådigt satte sig emot detta arrangemang och lät stänga bänken för Elbfas hustru, vilket hade till följd, att maken med Laurini goda minne bröt upp låset. Av de trätgiriga kvinnorna tycks Daniel Larssons hustru ha varit den mest aggressiva. Hon hälsade sin nya bänkkamrat med glåporde »bytesmärr» och andra liknande tillmälen. Elbfas med sitt sinne för måleriska effekter skildrade senare, hur hon stått i bänken, »varandes i ögonen röd som en kokt krabba och i trots med gumpen stötte den andra». I det följande gjorde hon sig till och med skyldig till blodvite mot sin antagonist, då de voro på väg till sakristian, där två representanter för konsistoriet skulle försöka att »komponera tvistigheterna».

Saken, i den mån den rörde stridigheterna om bänkrummen, låg under magistratens domvärjo. Då Lars Johansson i stället apellerade till konsistoriet, stödde han sig på ett uttalande av Myliander, att frågan »egentligen» hörde dit. Konsistoriet tvekade heller icke att taga upp ärendet, som ju också berörde kyrkodisciplinen. Daniel Larssons och Lars Johanssons hustrur dömdes, för att de »oskärat kyrkan» och förargat församlingen, båda till böter och till att avhålla sig från kyrkan i tre, respektive två veckor. Jacob Elbfas, som burit händer på kyrkans lås och negligerat konsistoriets stämning, skulle liksom hans hustru icke få tillträde till nattvarden, tills saken blivit helt förlikt. Om kyrkoinspektören, vars auktoritet man nog särskilt ville komma åt, blev »mycket rådlagt». Hans vidtagna dispositioner i fråga om bänkplatserna underkändes, men man ansåg icke rådligt, att, som det mycket öppenhjärtigt heter i protokollet, gå allt för bröstgänges fram, då han var en av stadens magistrat. Konsistoriet stannade till sist inför det något sofistiska domslutet, att Laurinus »hemligen» skulle varnas av sin pastor, innan han tilläts att gå till nattvarden.

Det var klart, att de dömda efter detta skulle draga saken inför magistraten. Där blev utgången också en helt annan. Laurini åtgärder gillades till alla delar, även om det ansågs lämpligt för fridens skull, att Lars Johanssons hustru nu fick ett annat bänkrum. Framför allt var man emellertid angelägen om att undanröja alla tvivel i kompetensfrågan, som genast tagits upp vid förhören med de inblandade. Lars Johansson sakfölldes till ett så betydande bötesbelopp som 50 d.s.m. för det han, ehuru han som borgare väl borde veta, vart han skulle vända sig i sådana saker, gått borgmästare och råd förbi och »sidvyrdat sin magistrat».

Under Mylianders senare kyrkoherdetid utvecklade sig ett annat, relativt obetydligt ärende - återbesättandet av **skolmästartjänsten** vid den i församlingen inrättade, mycket anspråkslösa skolan - till en maktkamp mellan kyrkoherden och lekmanaledningen inom församlingen. Mot Myliander stod i denna fråga Laurinius och församlingens äldste. Bakom skymtar en mera djupgående motsättning: kyrkoherden stöddes av domkapitlet i Uppsala med ärkebiskopen i spetsen, medan motparten kunde räkna på bistånd av magistraten och som sista resurs också hotade med »högsta överheten».

Skolmästartjänsten hade innehafts av **Abraham Molinus** - han var Mylianders andre son, under ungdomsåren drabbad av den faderliga vreden på grund av sitt mindre stadgade leverne och en något äventyrlig äktenskapshandel - och hade blivit ledig genom hans död 1663. Myliander i samförstånd med ärkebiskopen ville förbehålla tjänsten åt änkans svåger **Andreas Rundelius**. Laurinus och församlingens äldste höll på hjälpprästen **Petrus Prosperius**, som påtvingats kyrkoherden mot hals vilja, och lät, Myliander ovetande, installera sin kandidat i det gamla kyrkoherdebostället, som man tänkte sig att utnyttja som provisorisk skollokal.

Under åtskilliga månader bombarderades ärkebiskopen med skrivelser från båda parterna, som ingendera försummade att ta i bruk hela den arsenal av beskyllningar och motbeskyllningar, som tillhör varje regelrätt befodringsgräl. Av särskilt intresse är vad som kan utläsas om församlingens aktivitet vid denna tid, från vilken alla protokoll saknas. Tydligt har det hållits åtskilliga församlingssammanträden - säkerligen har det varit fråga om den obestämda men begränsade krets, som traditionellt gick under namnet de äldste - och flera av dem ha fått ett mycket dramatiskt förlopp. De torde i regel ha letts av kyrkoinspektoren, icke av kyrkoherden. Vid ett tillfälle, då Laurinus icke infunnit sig, förklarade man sig ingenting kunna göra, då deras »president» icke var tillstädes - Myliander replikerade, att han icke kände något annat presidentskap i församlingen än sitt eget.

En annan gång voro borgmästare och råd närvarande, medan kyrkoherden kallats genom stadstjänaren. I befodringsstriden ingrep magistraten genom att förbjuda Rundelius att predika och i stället skicka ett predikobiträde från Strängnäs stift. Myliander hävdade häremot - som det förefaller icke utan skäl - att »predikstolen vore pastor icke borgmästare och råd ombetrodd».

Motsättningarna äro betecknande för det starka kommunala inflytandet över det kyrkliga livet vid denna tid. Träffande beklagade sig Myliander över att denna sak »uppretade och upphetsade ecclesiasticos och politicos emot varandra». I utnämningsfrågan var utgången nog ganska given på förhand, då ärkebiskopens befogenhet i detta fall svårligen kunde bestridas. Rundelius fick tjänsten, och hans konkurrent fick till sist bekväma sig till att göra avbön inför Stockholms konsistorium.

I denna atmosfär av grå och vresig vardag, där stridiga viljor och intressen hårt bröto sig mot varandra, åstadkoms dock, segt och ihärdigt, ett nyttigt uppbyggnadsarbete, i mycket grundläggande för församlingens senare utveckling. En viktig nyhet trots den blygsamma starten var tillkomsten av en församlingsskola.

Den första skolan i Maria församling; dit i senare tid flera pionjärsskolor skulle förläggas, tillkom som ett led i en allmän plan för det svenska skolväsendets ordnande. Långt in på stormaktstiden fanns i Stockholm med dess explosionsartat växande befolkning blott en enda offentlig läroanstalt, den gamla trivialskolan med traditioner från medeltiden. Först år 1643 grundades Stockholms gymnasium, som dock efter ett kvarts sekel flyttades till Gävle, och 1649 startades i Klara församling den första kyrkskolan. Naturligtvis voro dessa resurser helt otillräckliga även efter den tidens mycket

blygsamma krav. Förklaringen ligger i den stora omfattning, som privatundervisningen hade.

Sistnämnda år tillkom genom den första av Kungl. Maj:t sanktionerade skolordningen en vidsynt planritning för det svenska undervisningsväsendet, bakom vilken stod den pedagogiskt varmt intresserade Johannes Matthiae. För Stockholm räknade man med ytterligare två »malmskolor», en i Jakobs och en i Maria församling. För vardera upptog staten en rektor med årlig lön av 50 tunnor tiondespannmål, ett magert men någorlunda anständigt underhåll, som dock i en ny stat tre år senare reducerades till mindre än hälften. Pastor primarius, som fått inspektionsrätt över skolväsendet i huvudstaden, gjorde sitt för att driva på grundandet av de planerade kyrkskolorna, medan de berörda församlingscheferna till att börja med närmast höllo igen, medvetna om att de praktiska bekymren skulle falla på dem.

Då frågan togs upp i konsistoriet på våren 1651, ältade Myliander sin gamla klagovisa, att Södermalm »var en fattig församling och mycket fattigt folk»; när det året därpå ånyo blev tal om »barnskolornas fortsättande», visade det sig, att ingenting hade blivit uträttat, och följande år kom pesten hindrande emellan. I slutet av år 1654 bör emellertid »Södermalms paedagogia» ha kommit i gång, då domkapitlet i Uppsala den 6 december förordnade till dess **förste rektor Villhelmus Safflon**, »en vacker student», som församlingen lovat att »vilja väl försörja».

Man har tvistat om, vilken av församlingarna, Maria eller Katarina, som har hedern av att ha tagit initiativet till den första skolan på Södermalm, under några år otvivelaktigt gemensam för båda församlingarna.

Sjöstrand, Maria skolas krönikör, utgår från, att fullmakten för Safflon utverkats av moderförsamlingen. Björling, som förtjänstfullt skildrat Katarinaskolans historia, tar däremot fasta på ett brev från kyrkoherde Arenbeckius till ärkebiskopen den 12 januari 1655. Den självmedvetne och stridbare Katarinaherden redogör här för vad han åtgjort för att få till stånd en skola i sin församling omedelbart efter dennas tillkomst: efter att ha fått avslag av Stockholms konsistorium, dit han hänvisats av ärkebiskopen, hade han på eget bevåg inrättat en skola med två lärare; han anhåller nu, att ärkebiskopen skall konstituera en rektor för denna.

Man har svårt att förstå, hur Arenbeckii skrivelse av den 12 januari 1655, som Björling menar, skulle ha varit det initiativ, som ledde till grundandet av den första skolan på Södermalm, då fullmakten för Safflon beslöts redan den 6 december året innan. I stället ligger det nära till hands att fatta aktionen från Katarina församling som ett lokalpatriotiskt försök att hävda sina särintressen, sedan en skolrektor för Södermalm förordnats med anknytning, som naturligt var, till moderförsamlingen. Av Stockholms konsistorium, som ju varit emot en församlingsdelning i den fullständiga skilsmässans form, blev Arenbeckius också i detta sammanhang uttryckligen varnad, för att han själv rådgitt hade »upprättat skoleväsende».

Att den första skolan på Södermalm, dit också Katarinaborna under några år fingo skicka sina barn, närmast varit knuten

till Maria församling, förefaller trots Björlings mycket utförliga argumentering i motsatt riktning alldeles uppenbart. Om Safflon, den förste skolmästaren, som fick verka på denna post blott halvtannat år, är ingenting känt, mer än att han antagligen var Mariabo, då han begrovs i Maria kyrka. Efterträdaren, **Abraham Molinus**, var son till kyrkoherden i Maria; av flera skäl kan antagas, att hans kandidatur icke hade blivit aktuell, om skolan närmast hört till Katarina församling. Det statliga underhållet till skolmästaren var under en lång följd av år enbart knutet till Maria församling. En annan sak är, att vardera församlingen betraktade skolan, så länge hon var gemensam, som sin, vilket tog sig uttryck i att »så väl konsistorium som lärare omtala henne såsom ett tvåfaldigt väsen, allt eftersom den ena eller andra församlingen är i fråga».

För lokalhyra svarade de två församlingarna gemensamt. Skolan var inrymd i **Sigfrid snickares änkas gård**, som efter Björlings utredning kan antagas ha legat på platsen för nuvarande **Götgatan nr 23**, ett mycket lämpligt läge vid själva den nya församlingsgränsen. Att snickargården låg vid Götgatans Katarinasida har knappast något större värde som lokalpatriotiskt argument, då församlingskänslan i gränskvarteren var mycket osäker ännu åtskilliga år efter församlingsdelningen. Däremot är det obestridligt, att Katarina församling har hedern av att ha byggt det första skolhuset på Södermalm. I och med dettas tillkomst år 1658 flyttade Katarinabarnen över dit, varmed de två församlingarna fingo var sin skola. Molinus, som kvarstod som Mariaskolans rektor, fick inrymma skolan i sin gård, tills det blev möjligt också för Maria församling att lösa denna byggnadsfråga.

Myliander fick mottaga en nybyggd kyrka, men åtskilligt återstod att skapa och inrätta, och hans långa kyrkoherdetid blev en viktig byggnadsperiod i församlingens historia. Då han vid början av sin ämbetstid önskade behålla den byggnadskunnige Erik Eriksson som kyrkvård, var det särskilt med tanke på dessa uppgifter. De viktigaste arbetena blevo dock aktuella först senare, sedan den förtjänste Eriksson av åldersskäl lämnat sitt förtroendeuppdrag. I en supplik till magistraten från 1648 redogjorde de dåvarande kyrkvårdarna Jacob Feif och Daniel Larsson, för det närmaste programmet: »vår kyrkio på Södermalm behöver stora utgifter först till själva kyrkiens byggnad, sedan kyrkiogårdens uppfyllande samt bodgårdens uppmurande, till det tredje måste kyrkioherrens gård ännu mera rivas och efter gatan och de andra gårdarna regleras, sist ägom vi själva ingen capellans- eller klockaregård, utan capellanen bor uti sin egen gård och klockaren bor för hyro.»

En förutsättning för lösande av de aktuella byggnadsfrågorna var den reglering

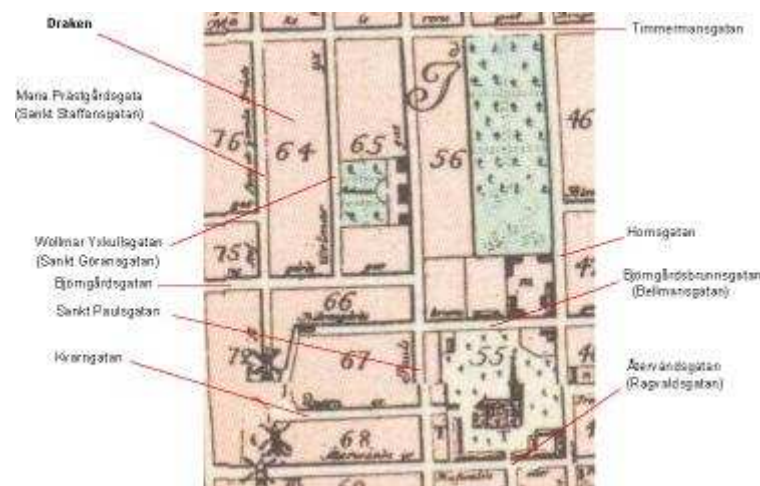
av området kring kyrkan, som kommit till stånd vid den nya stadsplanens genomförande. Den medeltida mycket oregelbundna kyrkogården med angränsande mark utlades då till ett kvadratisk kvarter, kallat S:ta Maria; i flera fall omtalas ägare, som fått avstå tomter till den nya kyrkogården. Kvarteret begränsades i norr - söder av Hornsgatan och Sankt Paulsgatan, i öster - väster av Återvändsgatan (Ragvaldsgatan) och Björngårdsbrunnsgatan (Bellmansgatan). I samband med regleringen tillförsäkrades kyrkan viss tomtmark i kvarterets ytterområden, medan den å andra sidan förlorade ett betydande markområde, som en följd av att regleringen också gick fram över kyrkoherdeboställets ägor. Förhållandena reglerades definitivt i början av 1650-talet.

1850

I en skrivelse till justitiekollegiet av den 1 juli 1651 erinrade församlingens kyrkvårdar om de fritomter, som beviljats kyrkan »nu i förledne år, erkannerligen uti sal. Herr

Claes Flemings tid, då gatorna först här på Södermalm begyntes att justeras»; man anhöll nu om konfirmation på dessa tomter. Med anledning därav beslöt borgmästare och råd den 12 april 1652 att upplåta till Maria kyrka fem närmare specificerade tomter, en i kvarteret Draken och fyra i kvarteret S:ta Maria. Vad som beviljades motsvarade icke helt de framställda önskemålen, men på det hela taget blev kyrkans behov av tomtmark någorlunda tillgodosett.

Bland de ifrågasvarande tomterna har den i kvarteret Draken ett särskilt intresse. Dess läge är det möjligt att närmare bestämma med hjälp av beskrivningen i det fastebrev, som utfärdades, då kyrkan senare avhände sig denna tomt: den säges hålla i längden på södra sidan vid Sankt Staffansgatan såsom ock på norra sidan in uti tomten från Johan Eriksson sumpfiskares gård till sal. Rothlebens arvingars gård 99 alnar samt i bredden både på östra och västra sidan från gatan och norr åt tomten 61 alnar. Med ledning av dessa uppgifter kan tomten identifieras med den tomt, som i Johan Holms tomtbok från 1679 betecknas som »Maioren Mårten Schiönmans träägardh», belägen väster om den tomt, som nu innehades av Johan Erikssons änka och längs den gata, som här kallas

1731

Prästegårdsgatan. Att detta gatunamn, vanligen

förekommande i formen Gamla Prästgårdsgatan (nu Maria Prästgårdsgata), trängt ut det tidigare Sankt Staffansgatan är ingen tillfällighet. Den ifrågavarande tomten i kvarteret Draken är identisk med, vad kyrkvärdarna i sin inlaga från 1651 kallar »prästgårdstomten, där kyrkieherren nu bor». Vi ha alltså här funnit platsen för Maria församlings första kyrkoherdeboställe.

Sedan församlingen i början av 1660-talet uppfört en ny bostad för kyrkoherden, hade man inget intresse av att behålla den gamla prästgården i kvarteret Draken; den såldes av kyrkoinspektör Laurinus på församlingens vägnar enligt fastebrevet den 11 september 1665 till inspektoren vid packhuset Ertvin Ertman. I denna försäljning ingick en norr om prästgårdstomten och i direkt anslutning till denna belägen smalare tomt, som sträckte sig fram till Sankt Göransgatan (Wollmar Yxkullsgatan) ; i den Holmska tomtboken har denna också gemensam ägare med prästgårdstomten. Tidigare har alltså denna tomt också varit i församlingens ägo. Även denna omständighet torde kasta ett visst ljus över kyrkans äldre förhållanden.

Jämte prästgårdstomten i kvarteret Draken hade församlingen i sin inlaga från 1651 begärt »klockaretomten vid Åker Efwass tomt både tillhopa». Denna finns emellertid icke med i magistratens upplåtelsebrev året därpå utan i stället den s.k. klockaregården vid Sankt Paulsgatan. Av uttrycket »både tillhopa» är tydligt att den som fri begärda tomten var identisk med den andra i kvarteret Draken, som ingick i försäljningen till Ertman. Med det egendomliga uttrycket »Åker Efwass» avses säkerligen den åkeriinrättning, som redan enligt 1627 års mantalslängd bedrevs av en åkaränka vid namn Eva; grannskapet illustrerar den ursprungligen lantliga miljön kring det första kyrkoherdebostället.

Församlingen hade länge saknat egen klockaregård. År 1657 begärde Margareta Pedersdotter, änka efter klockaren Jon Olofsson, ersättning för hushyra under de nitton år, som hennes make bott i egen gård, som han uppfört 1628 och återuppbyggt 1633 efter branden; huset måste ha legat i nära grannskap av kyrkan, då tomten var en av dem, som togs till kyrkogården vid dess reglering. Det förefaller troligt, att den mindre tomten i kvarteret Draken vid stadsplaneringen reserverats för klockaregård; uppförandet av en sådan ingick i församlingens byggnadsprogram från 1648. Att magistraten 1652 gav fribrev för en klockaregård vid Sankt Paulsgatan i stället för klockaretomten i kvarteret Draken enligt församlingens begäran året innan måste innebära, att frågan under mellantiden lösts eller var på väg att lösas på det sätt, som antydes av magistratsbeslutet. Arbeten på en klockaregård redovisas också i församlingens räkenskaper vid denna tid. Byggnaden bör ha stått färdig sommaren 1653, då man uppförde ett plank och lade gatan utanför.

Utom de två tomterna i kvarteret Draken hade församlingen begärt fyra namngivna gårdar, som »liggia alldeles-och fullkomligen in på kyrkiegården». Man fick också utom klockaregården vid Sankt Paulsgatan ytterligare tre tomter i kvarteret S:ta Maria ehuru icke alldeles de samma, som man önskat. Sålunda kunde magistraten icke överlåta gamle kyrkvärderna Erik Erikssons gårdstomt i hörnet av Hornsgatan och Björngårdsbrunnsgatan, då denna ett par år tidigare

friköpts av kanslisten Gudmund Spaak. Efter honom, senare amiralitetsrad och adlad Ehrencrantz, var den där belägna gården länge känd under namnet Ehrencrantzska gården.

En del förändringar i tomtförhållandena skedde under de följande åren, men på det hela taget fick kyrkan behövlig mark för sina byggnadsbehov genom 1652 års regleringsbeslut.

Under Mylianders första kyrkoherdetid arbetades på kyrkogårdens planerande. Kyrkogårdsmuren av gråsten och tegel uppfördes 1651-1652; stora kompletterings- och ändringsarbeten vidtogos tjugo år senare. Allt byggnadsarbete fick till stor del finansieras genom frivilliga gåvor. Bland dessa märkes en donation år 1650 av linvävareämbetet på 464 d.k.m.; östra portalen bekostades av kyrkvärden Lars Mårtensson. Vid denna tid arbetades också som redan omtalats på klockargården. På våren 1657 igångsattes ett större arbete, som rörde själva kyrkan. Den förlängdes nu åt öster, varigenom dess typ av långhuskyrka med korsarmar blev starkare markerad. Det kan förvåna, att en utvidgning av kyrkrummet var nödvändig några år efter församlingsdelningen, men, tills Katarina kyrka var färdig - och det dröjde åtskilliga år - höllo sig många av Katarinaborna fortfarande till moderförsamlingens kyrka. Man kan också räkna med en viss ambition hos Mariaborna att göra sin kyrka så stor och fin som möjligt med tanke på den vackra tempelbyggnad, som började resa sig i grannförsamlingen. Arbetet på kyrkans utvidgning var färdigt i slutet av år 1659, då fönster insattes »i det nya tillökade stycket».

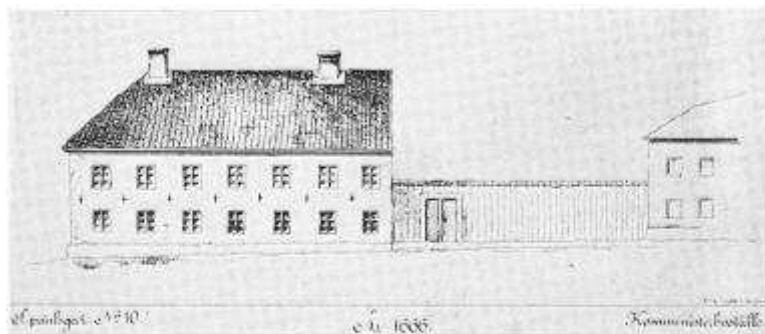

Omedelbart därefter var man beredd att sätta i gång ett nytt byggnadsföretag. Det gällde denna gång en ny prästgård på hörntomten mellan Hornsgatan och Återvändsgatan. Arbetet leddes av murmästaren mästare Jörgen. Material forslades fram, och grunden började grävas i maj 1660. Som tegelbärare användes - förvånansvärt nog, men det var regel vid denna tid - en hop »kvinnfolk»; fyra arbetskarlar och två dödgrävare hjälpte till att välta fram sten till grunden. Arbetets fortgång kan följas i kyrkoräkenskapernas utgiftsposter: i augusti 1661 anskaffades golvsten, i september arbetades på trappan, i oktober på skorstenen, och i november insattes kakelugnar; på nyåret 1662 hade man kommit till fönstren, och under den följande sommaren utfördes de avslutande målningsarbetena. Redan vid jultiden 1661 hade man rest ett träplank mellan prästhuset och kyrkogården.

Maria församlings nya kyrkoherdegård var en präktig stenbyggnad under tegeltak, i två våningar med vind och källare. Till huvudbyggnaden hörde stall och fähus av sten samt vagnshus, vedbod och höns hus av trä. Bostadshuset byggdes om på 1770-talet men stod för övrigt kvar ända till början av vårt århundrade, då det fick stryka på foten vid Hornsgatans breddning.

Efter kyrkoherden kom turen till komminister och skola. Tidigare är omtalat, hur Mariaförsamlingens skola, sedan grannförsamlingen byggt eget skolhus, fått logera i skolmästarens gård, liksom att församlingsledningen efter Molini död varit betänkt på att inrymma skolan i den gamla prästgården. Vad som tydligen kom planerna att ändras var något, som ofta spelade en stor roll vid dåtida stadsplanering, nämligen vådelden. Trakten kring kyrkan härjades den 29 juni 1664 av en större eldsvåda, som även drabbade klockargården vid Sankt Paulsgatan. På denna och några angränsande, likaledes avbrända tomter, som inköptes av församlingen, började man året därpå uppföra ett nytt stenhus. Medel anskaffades genom försäljning av tomterna i kvarteret Draken och en ganska omfattande insamling. Arbetsledare var denna gång murmästaren Anders Fischer, som erhöll slutlikvid i september 1666, då själva byggnaden följaktligen bör ha stått färdig. Inredningsarbetet avslutades på nyåret 1667.

Maria Magdalena församlings skola och komministerboställe år 1666.

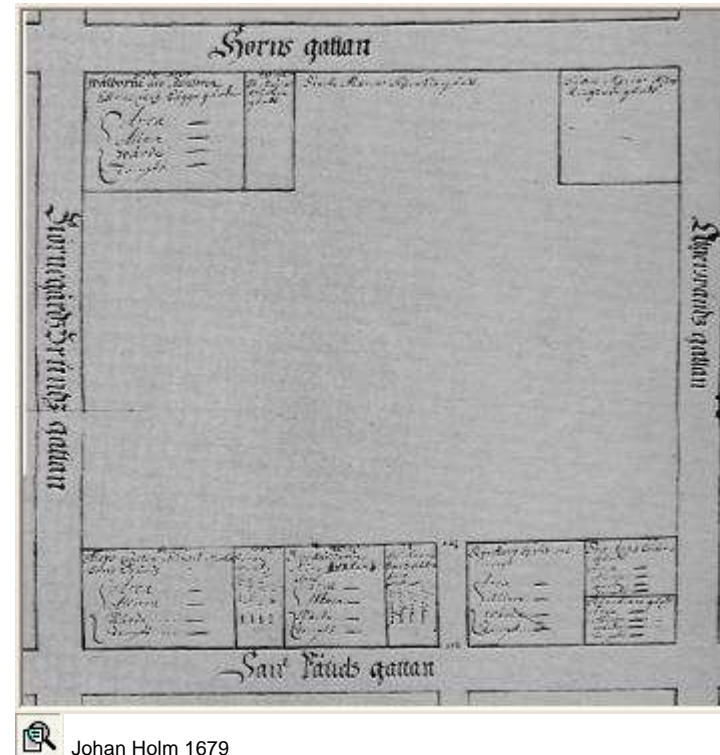

Den nya byggnaden i hörnet av Sankt Paulsgatan och Kvarngatan var ett tvåvåningshus med fyra portar. Huset var avsett att inrymma församlingens skola men dessutom också bostäder för skolmästare, kaplan och klockare. Om den sistnämnde tagit sin bostad i besittning är dock osäkert. På 1670-talet var hans lägenhet i varje fall uthyrd, och i stället betecknas en församlingen tillhörig gård, belägen öster om den Ehrencrantzska gården, som S:ta Mariae klockaregård.

Sjöstrand antar, att skolan tagit sina nya lokaler i besittning redan hösten 1666, och stöder sig därvid på en utgiftspost i kyrkans räkenskaper, enligt vilken halvårshyra med 40 d.k.m. betalats »för skolgården, som Anders Rundelius haver bott uti». Det har förbigått honom, att en ny halvårshyra betalades vid slutet av samma år. Inflyttningen har alltså med all sannolikhet ägt rum i början av år 1667, sedan husets inredning blivit fullt färdig. I maj detta år skedde också den högtidliga invigningen. Vid denna förekom en latinsk hyllningsdikt, författad av en känd Mariabo, rikshistoriografen

Johannes Widekindi. Till det yttre efter tidens krav ett »speciosum aedificium», var och förblev församlingens skola en utpräglad fattigskola. Dess historia är en enda lång och luggsliten vardag men ändå i kyrkans hägn en kulturinsats i det tysta, som förtjänar den största respekt.

Resultatet av den intensiva planerings- och byggnadsverksamheten under Lars Mylianders kyrkoherdetid framträder på den bild av kvarteret S:ta Maria, som återfinnes i Johan Holms tomtbok från 1679. På norra sidan längs Sankt Paulsgatan begränsades kyrkogården av en obruten länga av hus och gårdstomter, endast genomskuren av Kvarngatan; väster om denna lågo fyra privata gårdar och öster om samma gata närmast skol- och kaplanshuset. Området mellan detta och Återvändsgatan upptogs av två mindre gårdar, av vilka den södra tillhörde kyrkan; här bodde under en lång följd av år kyrkosmeden. Den norra gården innehades vid denna tid av fru Anna Bure; hon var änka efter överste Carl Silfversparre, och gården kallades länge Silfversparreska gården. I hörnet av Återvändsgatan och Hornsgatan låg kyrkoherdegården. I hörnet av Hornsgatan och Björngårdsbrunnsgatan slutligen låg den tidigare omtalade s.k. Ehrencrantzska gården och öster om denna den kyrkan tillhöriga gård, som vid denna tid betecknades som klockaregården; här hade senare i regel kyrksångaren sin bostad, längre fram också kyrkfogden, sedan denna befattning inrättats, och tornväktaren.

Johan Holm 1679

[Det porträtt i olja](#) av Lars Myliander, som befinner sig i Maria församlings ägo - det första i raden av dess kyrkoherdeporträtt - härstammar antagligen från slutet av hans levnad. Utfört av en okänd konterfejare, hängde det hemma hos Myliander vid hans död; man kan förmoda, att det överlämnades som gåva till församlingen i samband med arvskiftet. På bilden möter oss, i svart luthersk gala, en åldrad prästman från ortodoxiens tidevarv.

Huvudet har sjunkit ner mellan axlarna, men det rosiga ansiktet med det vita skägget tyder alltså på vaken uppmärksamhet och obruten viljekraft. Ännu vid ett par och nittio års ålder var Myliander verksam i församlingens tjänst,

 Gamla hörnhuset vid Sankt Paulsgatan och Ragvaldsgatan. Komministerboställe i Maria Magdalena församling från 1600-talet till 1902. Foto 1903.

ehuru det är klart, att åldern nu tagit ut sin rätt. För de byggnadsfrågor, som blevo aktuella under de sista åren av hans kyrkoherdetid, tycks han icke ha gjort någon insats; ansvaret för dem åvilade visserligen icke i första hand prästerskapet. På sommaren 1672 utsåg magistraten till ny föreståndare eller kyrkoinspektor rådmän Lars Franc; han efterträdde rådmän Johan Larsson Laurinus, som nu drog sig tillbaka, antagligen av åldersskäl. Med Franc - som bisittare i stadens byggningskollegium väl insatt i hithörande frågor - tillfördes församlingen en energisk och organisatorisk kraft, som genast grep sig an med de aktuella bekymrens.

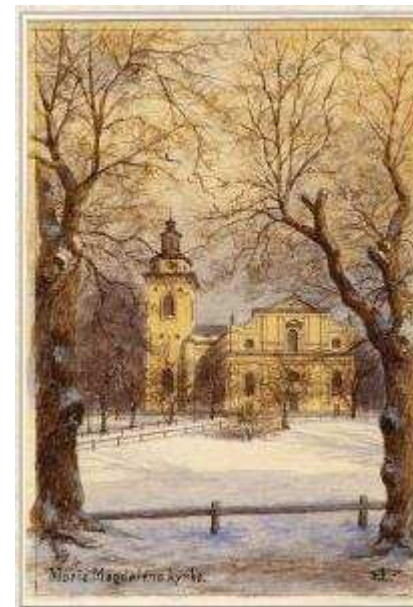
Vid en sammankomst med representanter för församlingen på hösten 1672 framhöll Franc, att det vore nödvändigt att snarast möjligt uppföra ett nytt kyrktorn, då det gamla »merendels vore förruttnat och lätteligen av ett hårt väder kunde falla omkull och göra såväl själva kyrkian som många människor skada». Alla de närvarande behjärtade saken, som redan tidigare varit på tal, men några voro av den meningen, att man av kostnadsskäl borde nöja sig med ett enklare torn »som kunde svara emot kyrkan» - det förefaller, som om man på sina håll fått ett visst mindervärdeskomplex i förhållande till sin egen kyrka vid jämförelsen med den ståtliga tempelbyggnad, som höll på att resa sig i dotterförsamlingen. Franc drev dock igenom sin mening, att det borde byggas ett torn av »något anseende», som kunde uthärda konkurrens med de övriga kyrkorna i staden, och man beslöt att anlita Nicodemus Tessin för ritningarna. Byggnadsarbetet sattes i gång i början av året därpå, men det tog drygt tre år, innan den nya tornspiran blev fullt färdig.

Den andra byggnadsfrågan, som också lades i Tessins hand, gällde en utvidgning av kyrkorummets - det säger något om kyrksamheten på den tiden, att kyrkan i sitt dåvarande skick, även efter församlingsdelningen och trots att den torde ha rymt över tusen personer, ansågs för liten för menigheten.

Den Tessinska omdaning av Maria kyrka, varigenom denna utvidgades med nya korsarmar, tillhör i huvudsak tiden efter den Mylianderska epoken. Den gamle kyrkoherden fick emellertid vara med om dess igångsättande och hann att ge företaget sin välsignelse. »Pastor Herr Lars, som då tillstades var» heter det i protokollet för den 14 november 1673, »agreerade detta mycket och rådde alldeles där till, indragandes för exempel, vad förr med S:ta Catharina hänt vara». Sista gången Myliander närvar vid ett sammanträde med församlingens representanter var den 20 augusti året därpå. Då var det emellertid icke byggnadsfrågor utan spörsmålet om en ny skolmästare, som stod på

dagordningen.

Någon månad senare visade sig tydliga tecken på att den åldrige kyrkoherdens krafter definitivt voro på upphällningen. I ett brev till ärkebiskopen den 18 september klagade han över att han nu »till sitt ämbetes skyldighets utförande finnes alldeles försvagat». Samtidigt anhöll han om ämbetsbiträde och nådår efter sin död för sina fattiga barnbarn.

Maria kyrka 1890-1900. Akvarell, Fredrik Isberg.

Lars Myliander avled den 10 oktober 1674 i en ålder av fyllda nittiofyra år. Den gamle kyrkoherden fick en ståtlig hädanfärd. Det torde ha inneburit en särskild hedersbetygelse, att själva jordfästningsakten förlades till Nicolai kyrka, som Myliander tjänat under en lång följd av år, innan han tillträdde ämbetet i Maria. Griftetalet hölls av pastor primarius själv, Olaus Svebilius, den senare ärkebiskopen, som Myliander torde ha stått nära också i teologiskt avseende. Vid begravningen ringdes i Marias, Nicolai och Sankt Gertruds klockor. Den bortgångne hedrades med päll och »det stora bårklädet». Under akten var predikstolen höljd i svart sammet samt golv och bänkar täckta av svart kläde - allt motsvarande ståten vid stora begravningar av icke allra förnämsta ordning.

Gravsättningen skedde sedan i Maria kyrka. Myliander fick sitt vilorum inne i kyrkan i den grav »fram i höge koret», som upplåtits åt honom av kyrkans föreståndare redan år 1657. På själva kyrkogården öppnades dagen därpå en annan grav, avsedd för en person, som av eftervärlden är vida mera känd än den bortgångne kyrkoherden, ehuru hans jordfästning ägde rum med mindre ceremonier än en vanlig fattigbegravning. En liksedel, daterad 1 november 1674 och bifogad kyrkans räkenskaper som verifikation, innehåller följande upplysning: »Fordon wällärde nu mera sahl. Lars Johanssons, Philosophie Studiosi och här i Stockholm berömd Poetae, dödhe lekamen, som för någon tijdh sedan blef uthi stadhen ihjälstucken och stått i likhuset 9 wekors tijdh, wardt begrafwen på kyrkoogarden ... ». Visserligen fick också **Lasse Lucidor** bår och päll vid sin jordfästning, men det unnades honom inte »någon sermon» - det våldsamma

dödssättet uteslöt tydligen enligt ortodoxiens stränga regler, att någon särskild predikan hölls vid graven.

Mylianders ämbetstid, omfattande drygt fyra decennier, utgör ensam en hel och viktig epok i församlingens historia. Personligen framstår han som en karolinsk kraftkarl utöver det vanliga måttet; hans vitalitet ännu ett par decennier efter nutida pensionsålder blir ännu mera imponerande, om man tänker på skillnaden i medellivslängd mellan då och nu. Givetvis måste församlingen i åtskilliga avseenden ha dragit stor nytta av en så kraftfull ledare under en tid, då hela stadsdelen stöptes om på ett genomgripande sätt, som intimt berörde kyrkans praktiska och ekonomiska intressen.

Baksidan av kraftnaturen var den härsklystnad och egenvilja, som ofta kom till uttryck hos Myliander och vid åtskilliga tillfällen invecklade honom i bittra kontroverser även med sina närmaste ämbetsbröder. Ett gott föredöme i fråga om trohet mot uppgiften och personlig oräddhet hade han emellertid haft tillfälle att visa redan som pestpräst under tjänstgöringen i Nicolai. Ett par tryckta griftetal ge ingen riktig föreställning om hans förmåga som predikant. Hans efterlämnade bibliotek tyder däremot på vidsträckta intellektuella intressen. I samlingen, som uppgick till närmare 2000 band, dominerade naturligtvis den teologiska litteraturen, men man stöter också på klassiska auktorer som Platon, Virgilius, Cicero, Plinius och Ptolemaios liksom enstaka verk i svensk historia som Johannes Magni och Olaus Petri krönikor och Widekindi historia om det ryska kriget.

Ett starkt framträdande drag hos Myliander, som kommit till uttryck under hela ämbetstiden, var hans utpräglat ekonomiska sinne, icke minst då det gällde att slå vakt om egna förmåner. Det visade sig vid Mylianders död, att han efterlämnade en för sin tid mycket betydande förmögenhet.

Under sin sista sjukdom hade Myliander vårdats av sin släkting, Anna Matsdotter. Dottern levde ännu vid denna tid men var antagligen sjuk, då hon följde sin fader i graven efter en kort tid. För övrigt var första generationen redan för länge sedan borta. Den äldre släktpatriarken efterlämnade som närmaste arvingar - utom dottern, änka efter kamreraren Marcus Andersson - en talrik skara av barnbarn och barnsbarnsbarn. Släktgrenen efter Abraham Molinus omfattade bara en medlem, sonen Arvid, som återtog farfaderns namn och kallade sig Myliander, vid denna tid 22 år gammal. Efter Daniel Molin levde två gifta döttrar, av vilka den äldsta äktat tornväktaren i Maria, Per Hansson, och fem ogifta barn, det äldsta en tjugotreårig son, som vid farfaderns frånfälle befann sig i England, och det yngsta en tolvårig dotter. Arvsberättigade genom Isac Molinus, som i bouppteckningen kallades »tredje sonen», ehuru han enligt tillgängliga uppgifter var den äldste, voro två gifta döttrar och tre barnbarn.

Att Lars Myliander vid sin död skulle efterlämna ett mycket förmöget bo kom nog icke som någon direkt överraskning, då kyrkoherden redan i sin livstid gått under namnet »rike herr Lars». Redan från början var man inställd på att arvsskiftet skulle kunna bli en komplicerad historia. Konsistoriet, som ansåg sig böra få befattning med saken, beslöt att anmoda en rådman och en notarie från arvskollegium, d.v.s. förmyndarkammaren, att biträda vid arvskiftet, »efter där äro många arvingar, mellan vilka åtskilliga tvister kunna infalla». Kallelsen hörsammades också beredvilligt. I någon

mån olycksbådande för arvingarna var måhända redan, att magistraten vid bouppteckningsförrättningen lät sig representeras av bl.a. justitieborgmästaren själv, Olaus Thegner, den kände reduktionsmannan. Arvingarna å sin sida hade som gode män tillkallat en representativ samling av kyrkliga dignitärer, herdarna i Nicolai, Olaus Svebilus, i Clara, Olaus Bergius, och i Jacob, Magnus Pontinus.

Behållningen i Lars Mylianders dödsbo uppgick till icke mindre än 216.947 d.k.m. en för den tiden högst aktningvärd förmögenhet. Däri ingick ett stenhus i staden vid Ferkens gränd å fri och egen grund samt en korsvirkesbod vid samma gränd. Silveruppsättningen med förgyllda kredenser, kannor, skålar, bägare och 21 dussin silverskedar samt linneförrådet med 3412 par lärftslakan kunna tjäna som belysande exempel på den ståtliga utrustningen i hemmet. Bland kopparsakerna redovisas en stor och en liten brännvinspanna, Största delen av förmögenheten låg dock i kontanter. »Uti åtskillige pungar» förvarades 1.885 stycken dukater och »uti åtskillige påsar» 15.648 specieriksdaler. Vidare funnos 16.282 riksdaler i karoliner, 4.355 mynttecken i silvermynt kourant och 14.996 daler kopparmynt i plåtar, slantar och halvören. Hela förrådet av kontanter, som avspeglar tidens invecklade myntförhållanden, motsvarade, valverat till daler kopparmynt, 207.050 d.k.m.

Mycket litet av denna imponerande myntskatt skulle direkt komma de arvsberättigade släktingarna till godo. Före arvskiftet hade överståthållaren förordnat, att arvingarna, som till största delen voro omyndiga eller icke komna till den ålder, att de själva kunde förvalta sina medel, icke skulle erhålla sina arvslotter i pengar utan att dessa »dem till förkovring på intresse skulle utsättas». Vid arvskiftet disponerades också endast den mindre värdefulla samlingen av kopparmynt och en liten del av silverskatten till gäldande av boets skulder och utdelning i smärre poster till arvingarna. Resten överfördes till riksbanken, och största delen av arvet krediterades de olika arvslotterna som fordringar på förmyndarkammaren. Att detta skedde i fråga om de omyndiga barnens lotter är endast naturligt, men, hur det lagligt kunde äga rum i fråga om de myndiga arvingarnas delar, är svårt att fatta. Säkerligen var det med mycket blandade känslor, som dessa sågo alla påsar och pungar, stinna av klingande silvermynt, försvinna i riksbankens valv.